

برگزیده‌های یک قرن فرخنده موسیقی کلاسیک

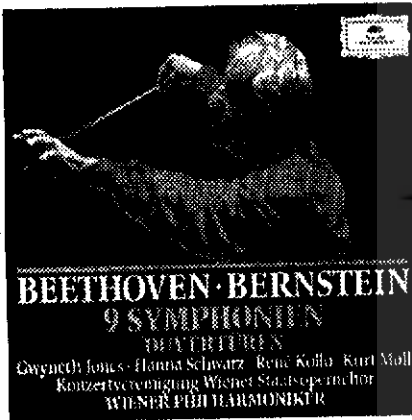
ترجمه کیوان سامانی‌راد

۱. آنتونیو ویوالدی
چهار فصل

گرچه تاریخ دقیقی در مورد تولد آنتونیو ویوالدی در دست نیست اما بی‌شک او در بین سال‌های ۱۶۶۵ میلادی تا ۱۶۷۹ میلادی در ونیز متولد شده است. این «کشیش سرخ‌موی» که شاگردانش به سبب موی سرخ رنگ او این لقب را بر او نهاده بودند از موسیقی‌دانان مورد علاقه سباستیان باخ آهنگساز معاصرش به شمار می‌رفت. ویوالدی از نظر تعداد آثاری که ارائه داده است تقریباً مقام اول را داراست که چندین اپرا و آثار کورال و قطعات آوازی مذهبی و غیرمذهبی از این جمله‌اند. ویوالدی را از آهنگسازان برجسته دوران باروک می‌شناسند که مانند تمامی آهنگسازان این دوره سال‌ها بعد از حیاتش قدر و منزلت ویژه خود را باز یافت. اجراهای متنوع و متفاوت از آثار این آهنگساز باروک مخصوصاً در قرن حاضر سبب گشت که آثار ویوالدی به خصوص اثر معروف چهار فصل او به شناختش کمک بسیاری کند. اولین اجرای چهار فصل در سال ۱۹۴۸ میلادی توسط برناردینو مولیناری به صورت ویولون کنسرتو بر روی صفحه در اختیار علاقه‌مندان آثار کلاسیک قرار گرفت. شاید بتوان مهم‌ترین عامل عرضه خوب (چه از نظر کیفی چه از نظر کمی) این اثر را بی‌نیازی به یک ارکستر بزرگ و هزیندبر عنوان کرد. موسیقی قطعه چهار فصل به نوعی جنبه تصویری و تجسمی دارد. در موعمان اول یعنی بهار ویلن سل خواب‌آلودگی و بی‌غمی چوپانی را تداعی می‌کند و ویلن‌های دیگر خش‌خش برگ‌ها را که در باد این طرف و آن طرف می‌روند در خیال می‌آورد و به همین صورت در قطعات دیگر چنین حسی به شنونده منتقل می‌شود و ویوالدی در سراسر قطعات این اثر قالب دوران باروک را رعایت می‌کند. کنسرتوی «بهار» به عنوان آغازگر این اثر با یک تم شاد شروع می‌شود که در فرم Allegro جا دارد و به نوعی تداعی‌کننده شادمانی آغاز بهار است. و «تابستان» در قسمت بعدی با حالتی سست اما داغ شروع می‌شود. صدای رعد یا وزوز

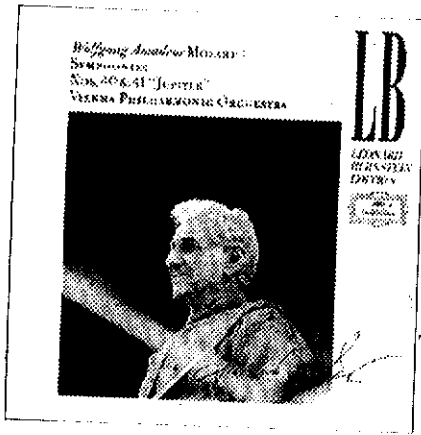
حشرات و غرش توفان همگی با ویولون و سازهای زهی دیگر حس شدنی است. و موعمان سوم یعنی «پاییز» از زبان ویلن سلو بازگفته می‌شود که صدای شکارچیان و اسب‌ها در آن قابل تشخیص است و در آخر کنسرتوی «زمستان» حالت سرما را به خوبی انتقال می‌دهد و این همه با حالت تصویری بی‌نقص خود و با رعایت تمام اصول موسیقی دوران باروک به همت اجراهای برجسته‌یی که تاکنون از چهار فصل ارائه شده باعث می‌شود که اثر ویوالدی ۵۰ سال در صدر جدول پرفروش‌های کلاسیک قرن حاضر قرار گیرد. و اکنون که آخرین روزهای قرن بیستم نیز گذشته، اثر ویوالدی با اجرای بی‌نظیر «لئونارد برنشتاین» نیز در دسترس قرار گرفته اما اجرای هربرت فون کارایان به همراهی ارکستر فسیلامونیک وین و نیز اجرای زوبین مهتا از پرفروش‌ترین اجراهای این اثر است که حدود ۵۰ میلیون نسخه فروش کرده و این خود گویای ارزش بالای این استاد موسیقی باروک است.

۲. لودویگ بتهوون
سمفونی شماره ۹ (کورال)

بتهوون به سال ۱۷۷۰ در بن آلمان متولد شد و هنوز کانون توجه علاقه‌مندان موسیقی کلاسیک در قرن حاضر است. شخصیت غیرقابل نفوذ با چهره‌یی نیمه‌عبوس و شایعانی در حد حقیقت که برای این آهنگساز برجسته قرن هجدهم نقل شده است. در کنار استعداد خارق‌العاده بتهوون در مقام آهنگساز، از او اسطوره‌یی برجای گذاشته است که شنیدن آثار منحصر به فرد او را بیش از پیش جذاب‌تر می‌نمایاند. بتهوون که از خردسالی استعداد ذاتی موسیقی داشت به نظر می‌رسد در سنین نوجوانی به علت آموزش‌های مدرسه‌یی و بهره‌برداری بیش از حد از استعدادش نتوانست مثل نوجوانان هم سن و سال خود از قدرت کلامی و ابزار آن‌چه در ذهن و خیال خود داشت به صورت زبانی بهره‌مند شود و در عوض از نظر موسیقی به طرز بارزی پیشرفت کرد. به طوری که در سنین ۱۵ یا ۱۶ سالگی به مقام‌های در خور توجه موسیقی دربار

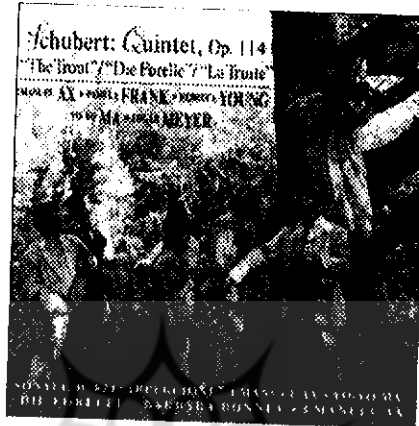
جاودانگی آثار بزرگان موسیقی کلاسیک را در واپسین قرن هزاره‌یی که گذشت، چهره‌هایی دوام بخشیدند که بهترین اجرا را از این آثار به یادگار نهاده‌اند. لئونارد برنشتاین و هربرت فون کارایان در میان اینان برجسته‌ترین‌ها بوده‌اند. انتخاب قرن، آثاری از ویوالدی، بتهوون، باخ، شوپرت، موتسارت، گرساکف، آرف، چایکفسکی، برلیوز و سن‌سانس را یادآوری می‌کند.

۵. آماڈئوس موتسارت Amadevs Mozart سمفونی شماره ۴۰ در سل مینور

ولفگانگ آماڈئوس موتسارت در ژانویه سال ۱۷۵۶ در سالزبورگ متولد شد. او که یکی از نابغه‌های موسیقی کلاسیک به شمار می‌رود بسیاری از قوانین و اصول طراز اول موسیقی را در دوران خود تغییر داد و چون آعجوبه‌یی از موسیقی کلاسیک چیزی نو و لطیف ارائه داد. موتسارت که در سن ۳ سالگی علاقه خود را به موسیقی نشان می‌دهد پدرش را وادار می‌کند که به واسطه اشتیاقش به او درس موسیقی بیاموزد. در زمان اقامت موتسارت در وین او یکی از بهترین اپراهای خود را به نام فلویت سحرآمیز تصنیف کرد و این به عنوان یکی از بزرگترین موفقیت‌های او به شمار می‌آید. در همان ایام و در پی موفقیت‌های بسیاری که موتسارت کسب کرده بود، بیمار شد. بیماری برای موتسارت توهمی ایجاد کرد و او همواره در شک بود که دیگران در صدد نابودی او هستند. آخرین اثری که شاید باعث مرگ زودرس موتسارت هم باشد سفارش یک رکوئیم از طرف مردی ناشناس بود. موتسارت احساس می‌کرد که آن غریبه از جهان دیگر آمده و با سفارش این «رکوئیم» به او یادآور می‌شود که زمان مرگش فرارسیده است. موتسارت نتوانست آن رکوئیم را کامل کند و در ۵ دسامبر ۱۷۹۱ به علت بیماری تب تیفوسی چشم از جهان فروبست. سمفونی‌های سه‌گانه موتسارت یعنی سمفونی شماره ۳۹، ۴۰ و ۴۱ آخرین و زیباترین سمفونی‌های تصنیفی اوست. سمفونی شماره ۴۰ یکی از ابتکاری‌ترین سمفونی‌های موجود است. موتسارت در تصنیف این سمفونی به جای به کارگیری سازهای متعدد و زیاد از ابتکار خویش سود جسته است و کل اثر در قالب ارکستری عادی اجرا می‌شود که زیبایی فناپذیر آن در همین سادگی آن است. موومان اول این سمفونی با تم نافذی آغاز می‌شود که ویولن اول و دوم نقش اجرایی آن را ایفا می‌کنند و سپس سازهای زهی با ضربان قوی پا به عرصه می‌گذارند و پایان سمفونی نیز با همان حالت تیرگی که در سراسر

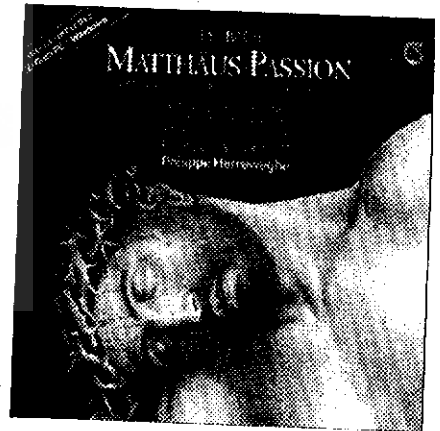
مشهور باخ «توکاتا و فوگ» و نیز انجیل به روایت متی و یوحنا ی قدیس سبب شد تا در سال‌های بعد از حیات به عنوان آهنگسازی برجسته معرفی شود. هشتاد سال بعد از مرگ باخ، فلیکس مندلسون با اولین اجرای اثر او به نام پاسیون به روایت متی باعث شد تا همگان باخ را به عنوان آهنگسازی برجسته بشناسند. اما در قرن بیستم اجرای فون کارابان این اثر ممتاز را در جدول پرفروش‌های کلاسیک قرن در رده سوم قرار داد.

۴. فرانتس شوبرت Frans Schubert کوئینتت قزل آلا

فرانتس شوبرت در ژانویه ۱۷۹۷ در لیختنآل در نزدیکی بُن چشم به جهان گشود. او که در کودکی به عنوان خواننده سوپرانو در دسته همسران لیختنآل مشغول بود پس از رسیدن به سن بلوغ و تغییر در صدایش ناگزیر به ترک دسته همسران شد. پس از اقامت در وین بیش از ۱۰۰ آواز تصنیف کرد که معروف‌ترین آن‌ها «آواز شاه‌دبوه» است. شوبرت در اواخر سال ۱۸۲۲ دچار بیماری سیفلیس شد و همین سبب شد که نتواند سمفونی شماره ۸ (سمفونی ناتمام) را به اتمام رساند. اما کوئینتت قزل آلا دارای وجوهی ممتاز در بین دیگر آثار شوبرت است. شاید این موسیقی بهترین اثر در شناساندن موسیقی مجلسی باشد. سازهایی که در اجرای کوئینتت نقش دارند یکی پس از دیگری در وارسیون‌ها عمل می‌کنند و در این بین سازهای زهی به سراییدن آواز که همان آواز قزل آلاست مشغول می‌شوند و پیانو در همراهی با آواز عمل می‌کند. کوئینتت قزل آلا در قرن حاضر بارها توسط ارکسترهای مشهور اجرا شده است اما اولین اثر قابل قبول و در خور تحسین آن توسط پیتر سرکین نوازنده پیانو به همراه یک دسته کوارتت سازهای زهی اجرا شد و پراستقبال‌ترین اجرای این اثر توسط Pamela Frank و Emanuel Ax در سال ۱۹۹۶ اجرا شد.

از جمله سنج‌نواز ارکستر بن و ارگ‌نواز دربار منصوب شد. آشنایی بتهوون با موتسارت در نوجوانی نیز تأثیر به‌سزایی در پیشرفت او داشت. در سال‌های ۱۸۰۰ میلادی ابتلا به بیماری کبد سبب می‌شود که شنوایی او آسیب ببیند و این نقص در سال‌های ۱۸۱۶ تا ۱۸۲۳ به اوج خود می‌رسد و این زمانی است که بتهوون تمام وقت خود را بر روی سمفونی شماره ۹ می‌گذارد. در این زمان او شنوایی خود را از دست داده است، به طوری که در اولین اجرای سمفونی نهم در سال ۱۸۲۴ بتهوون که خود رهبری را بر عهده دارد متوجه تشویق و ابراز احساسات حاضران نمی‌شود تا این که دیگران با برگرداندن روی او به طرف جمعیت او را متوجه این امر می‌سازند. بی‌گمان جذاب‌ترین بخش سمفونی نهم بتهوون موومان آخر یعنی موومان چهارم آن است که متن آواز آن یکی از قصیده‌های شاعر آلمانی قرن هجدهم فردریش شیلر است که در بین چهار موومان تنها موومانی است که از آواز در آن استفاده شده است. یکی از پر استقبال‌ترین اجراهای سمفونی نهم در قرن حاضر اجرای آرتور وتوسکاتینی در سال ۱۹۵۲ توسط ارکستر ان‌بی‌سی است. بهترین اجرای سمفونی نهم به لئونارد برنشتاین در سال ۱۹۹۰ تعلق دارد که در جدول فروش آثار کلاسیک مقام دوم را به خود اختصاص داده است. در سراسر اروپا بیش از ۲۰ میلیون کپی از این اثر در اختیار علاقه‌مندان قرار گرفته است.

۳. یوهان سباستیان باخ J.S. Bach پاسیون به روایت متی

یوهان سباستیان باخ که در سال ۱۶۸۵ میلادی متولد شد از آهنگسازان برجسته است که در دوران زندگی‌ش شهرت چندانی نداشت. باخ که در دوران کودکی از ناحیه چشم صدمه دیده بود در طول حیات خود آثار بسیاری پدید آورد و همچنین فرزندانی تربیت کرد که همگی در موسیقی به مراتبی بالا رسیدند که معروف‌ترین آن‌ها کریستیان باخ بود. اثر

بستر با یاد آن عروسک از خواب برمی خیزد و می بیند تمام عروسکها و اسباب بازی های شب عید جان گرفته اند و فندق شکن نیز به صورت اول اما جان دار درآمده است و در این بین جنگی میان فندق شکن و موش ها در می گیرد و فندق شکن پس از پیروزی به شاهزاده یی جوان تبدیل می شود. در پرده دوم دختر بچه در سرزمین پریان و شاهزاده خوش سیما جوان است.

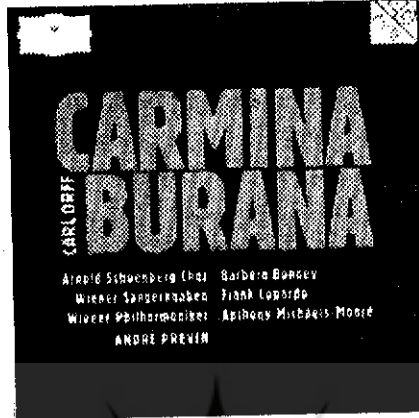
در این پرده دختر همراه شاهزاده در میان تمام آبنبات ها و شیرینی ها به رقص مشغول می شوند. در میان دیگر آثار ارکسترال، سوئیت فندق شکن از نظر کمیت بیشترین اجرا را به خود اختصاص داده است و تا به امروز ۲۶ اجرای ضبط شده از این اثر در اختیار است. از معروف ترین اجراهای ارائه شده این اثر اجرای آنتال دورانتی به همراه ارکستر سمفونی مینیاپولیس است که اولین اجرای کامل ضبط شده اثر است و دیگری اجرای آندره کاستولانتز است. اما پرستقبال ترین اجرا توسط لئونارد برنشتاین در سال ۱۹۸۱ می تواند بهترین نماینده بازتاب اثر جادویی چایکوفسکی باشد.

۹. هکتور برلیوز

سمفونی فانتاستیک
هکتور برلیوز ۱۱ دسامبر ۱۸۰۳ در سنت آندره

اغواکننده حالت شهرزاد را مجسم می کند. شهرزاد دارای چهار موومان یک قطعه سمفونیک است. اجرای سرنامس بیچام با رهبری ارکستر فیلارمونیک سلطنتی یکی از تحسین برانگیزترین اجراهای این سوئیت سمفونیک است. اما یکی از اجراهای خوب و قابل تامل این اثر در دهه اخیر توسط اوژن اورماندی با همکاری ارکستر فیلادلفیا انجام شده است.

۷. کارل ارف

کارمینا بورانا

کارل ارف در سال ۱۸۹۵ در مونیخ به دنیا آمد و از ۵ سالگی آموختن پیانو را آغاز کرد. ارف استاد کار کردن با ریتم هاست. بین سال های ۱۹۳۵ تا ۱۹۴۲ کامل ترین اثر خود با نام کارمینا بورانا را تصنیف کرد. تا به حال از اثر کارمینا بورانا استقبال فراوانی شده است. از این اثر در اواخر دهه شصت میلادی به عنوان موسیقی متن فیلم طالع نحس استفاده شد و همین باعث شد تا استقبال از آن افزایش پیدا کند. اثر کارمینا بورانا با اجرای Andre Previn به همراهی ارکستر برلین در دهه اخیر فروش قابل توجهی داشته است و همین امر سبب شد تا این اثر در جدول بهترین های کلاسیک قرن مقام هفتم را به خود اختصاص دهد.

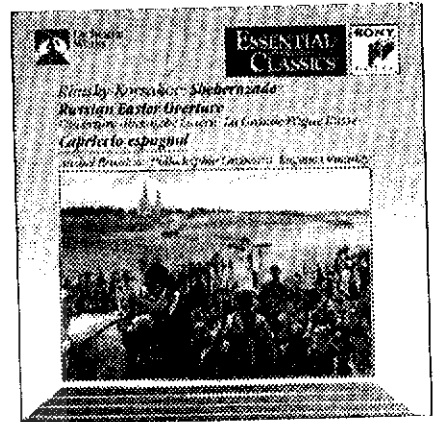
۸. پیتر چایکوفسکی

سوئیت فندق شکن

چایکوفسکی به سال ۱۸۴۰ در وتکینسک روسیه چشم به جهان گشود. چایکوفسکی «فندق شکن» را در سال ۱۸۹۱ به عنوان آخرین باله خویش تصنیف کرد. این اثر نمایشنامه یی است از الکساندر دوما با اقتباس از قصه هوفمان با نام فندق شکن و سلطان موش ها که چایکوفسکی آن را برای باله خویش تنظیم کرد.

فندق شکن دارای دو پرده است که پرده اول با مهمانی شب میلاد مسیح آغاز می شود و قهرمان اصلی آن دختر بچه خردسالی است که صاحب مهمانی است که پدر و مادرش به عنوان هدیه کریسمس به او یک پیرومرد عروسکی فندق شکن هدیه می دهند و در حین مهمانی عروسک می شکند و دختر کوچک شب در

سمفونی غذایی غم آلود را نداعی می کند تمام می شود. در دو دهه اخیر بی گمان در کنار اجراهای زیبایی که از این اثر تا به حال ارائه شده اجرای لئونارد برنشتاین با همراهی ارکستر فیلارمونیک نیویورک یکی از زیباترین آن هاست تمامی زوایای شورانگیز و پرهیجان سمفونی را به خوبی منعکس می کند. اجرای برنشتاین با تیراژ چند میلیون در فهرست پر استقبال ترین های موسیقی کلاسیک در قرن حاضر رتبه پنجم را به خود اختصاص داده است.

۶. ریمسکی کرساکف

سوئیت سمفونیک شهرزاد

کرساکف در ۱۸ مارس ۱۸۴۴ در نوگورد روسیه متولد شد. از شش سالگی شروع به فراگرفتن پیانو کرد. پس از برکناری کرساکف از مقام استادی کنسرواتوار سنت پترزبورگ به علت اعتراض به عدم استقلال کنسرواتوار، عده زیادی از اعضای برجسته موسیقی وقت با اعتراض خود انجمن سلطنتی موسیقی روسیه را مجبور کردند که کرساکف را در مقام خود ابقاء کند. آثار کرساکف در طول حیات او اپراهای متعدد از جمله «شهر ناوئی کی تو» و «خروس طلایی» و سه سمفونی و اثر معروف «شهرزاد» است. کرساکف استاد مسلم در فن ارکستراسیون بود. سوئیت سمفونیک شهرزاد شرح داستان شهرزاد قصه گوست که کرساکف مبنای آن را داستان های هزار و یک شب قرار داده است که طی آن شهرزاد زنی از حرمسرای سلطان شهریار به خاطر رهایی از کشته شدن به دست سلطان هر شب قصه یی برای سلطان نقل می کند و به این ترتیب شهریار به شوق شنیدن ادامه داستان در شب بعد از کشتن شهرزاد منصرف می شود و این قضیه هزار و یک شب به طول می انجامد و بعد از آن سلطان از کشتن شهرزاد دست می کشد.

در سراسر سمفونی شهرزاد دو تم ثابت وجود دارد که یکی با حالتی آمرانه تجسم شهریار است و دیگر که با سلولی و بولن سرداریده می شود با لحنی گرم و